

A Review Study on the Concept of “Quasi-Weapon” in Iranian Law and Court Rulings

Hossein Andalib: Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

Nasrin karimi: Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

Abstract

The term “quasi-weapon” has been introduced into Iran’s criminal legislative system under the Note to Article 2 of the Law on Combating the Smuggling of Weapons, Ammunition, and Unauthorized Holders of Weapons and Ammunition. Since the enactment of this law, the definition and scope of the concept of quasi-weapon have been subject to ongoing debates and discussions within legal forums. The aim of this study is to identify and clarify the concept of quasi-weapon through a detailed examination of the statutory text as well as judicial opinions and practices. The research method is descriptive-analytical. One of the findings of this study is that, from the perspective of the Iranian criminal legislator, quasi-weapons refer to devices which, due to their external similarity and functional capacity, may be misused or substituted for firearms in the commission of crimes. Examples include various types of gas-powered pellet pistols, blank-firing guns, and sonic weapons with different frequencies. The Iranian legislator’s strict—and indeed necessary—approach has led to the criminalization of quasi-weapons solely on the basis of “similarity,” “function,” and “substitutability.” According to certain court rulings, even weapons used exclusively for sound production have been recognized as instances of quasi-weapons under the Note to Article 2 of the above-mentioned law. Furthermore, the mere potential for misuse or criminal application has been considered sufficient for punishment, since under the statute the material element of this offense is simply possession, without any requirement of actual use.

Keywords: Quasi-weapon, possession of weapons, purchase and sale of weapons, weapons smuggling, firearms.

Received: 2023/02/29 ; **Revised:** 2023/05/01 ; **Accepted:** 2023/06/18; **Published online:** 2023/06/25

Article type: Research Article

Publisher: Qom Islamic Azad University

© the authors

مطالعه مروری پیرامون مفهوم «شبه‌سلاح» در قوانین ایران و آراء دادگاه‌ها

حسین عندلیب: استادیار، گروه معارف اسلامی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

hoseinandalib@iau.ac.ir

نسرین کریمی: دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران. (نویسنده مسئول)

nasrinkarimi@qom-iau.ac.ir

چکیده

واژه «شبه‌سلاح» در تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز در نظام تقنینی کیفری ایران وارد شده است. از ابتدای تصویب این قانون در خصوص مفهوم شبه‌سلاح آن بحث‌ها و گفتگوهای در مجامع حقوقی وجود داشته و دارد. هدف این پژوهش آن است با تدقیق و تامل در متن قانون و با توجه به آراء و رویه‌های قضایی سعی در شناسایی مفهوم شبه‌سلاح نماید. روش پژوهش حاضر توصیفی تحلیلی است. از جمله نتایج پژوهش این است که از نظر قانونگذار کیفری ایران؛ شبه‌سلاح به وسایلی گفته می‌شود که: به دلیل شباهت ظاهری و کاربردی، می‌توانند به منظور سوءاستفاده و اقدام مجرمانه جایگزین سلاح گرم شوند، از قبیل انواع کلت‌های گازی ساچمه‌زن و تولید صدا و انواع اسلحه صوتی با فرکانس‌های مختلف. رویکرد سختگیرانه و البته لازم و ضروری قانونگذار کیفری ایران را بر آن داشته است که صرف «مشابهت» و «کاربرد» و «قابلیت جایگزینی» را برای جرم‌انگاری شبه‌سلاح کافی بداند. براساس آرای اصداری از برخی دادگاه‌ها نیز سلاحي که «صرفاً برای تولید صدا» مورد استفاده قرار گرفته است به عنوان مصداقی از شبه‌سلاح موضوع تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات بیان شده است. هم‌چنین «اقتضای سوءاستفاده و اقدام مجرمانه» برای مجازات کافی دانسته شده است چرا که طبق قانون عنصر مادی این جرم «صرف نگهداری» است و استفاده از آن شرط نشده است.

واژگان کلیدی: شبه‌سلاح، نگهداری سلاح، خرید و فروش سلاح، قاچاق سلاح، سلاح گرم.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم © نویسندگان.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۹ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۶/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۱ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۰۷/۰۵

مقدمه

استفاده و نگهداری از سلاح و شبه‌سلاح مانند بسیاری از موضوعات دیگر در نظام حقوقی کشورها جایگاه مختلفی دارد، قانونگذار در برخی از کشورها نه تنها استفاده از سلاح و شبه‌سلاح را تهدیدی برای امنیت اجتماعی ندانسته بلکه در این خصوص برای شهروندان حق قائل شده است، در این میان کشورهایی نیز هستند که این حق را اگرچه به رسمیت شناخته ولی آن را در قوانین خود محدود کرده‌اند، اما با توجه به این که حمل و نگهداری سلاح می‌تواند امنیت اجتماعی و سیاسی کشور را با مخاطره روبه‌رو کند، کشورهایی هم هستند که همچون ایران این ریسک را نپذیرفته و نه تنها حمل و نگهداری سلاح را برای شهروند به عنوان یک حق محسوب نکردند بلکه آن را در قوانین عادی خود جرم‌انگاری کرده‌اند.

در کشور ما حمل و استفاده از شبه‌سلاح توسط افراد غیرنظامی نه تنها از سوی عرف تقبیح می‌شود بلکه قانون‌گذار نیز در قوانین عادی آن را جرم‌انگاری کرده است.

قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مشتمل بر ۲۱ ماده و ۷ تبصره در جلسه علنی روز دوشنبه مورخ هفتم شهریورماه یک هزار و سیصد و نود در مجلس شورای اسلامی تصویب شد.

محدودیت و ممنوعیت در قوانین عادی ایران در این خصوص تنها افراد عادی جامعه را مورد اشاره قرار نمی‌دهد بلکه قانونگذار قانونی را با عنوان قانون به‌کارگیری سلاح توسط مأموران نیروهای مسلح در موارد ضروری در سال ۱۳۷۳ به تصویب رساند و در این قانون سعی کرد به‌کارگیری و حمل سلاح را حتی برای ضابطین دستگاه قضا و مأمورین امنیتی با محدودیت‌هایی روبه‌رو کند تا این افراد هم برای استفاده و حمل سلاح خود را ملزم به رعایت قانون بدانند.

برای مثال در ماده ۱ قانون مذکور قانونگذار تاکید دارد: مأموران مسلح موضوع این قانون که به منظور استقرار نظم و امنیت و جلوگیری از فرار متهم یا مجرم و یا در مقام ضابط قوه قضائیه به تفتیش، تحقیق و کشف جرائم و اجرای احکام قضائی و یا سایر مأموریت‌های محوله، مجاز به حمل و به‌کارگیری سلاح می‌باشند موظفند به هنگام به‌کارگیری سلاح در موارد ضروری کلیه ضوابط و مقررات این قانون را رعایت نمایند.

قانون مجازات اسلامی نیز در برخی از مواد حمل و یا استفاده از سلاح را مورد اشاره قرار داده و برای آن جرم‌انگاری کرده است (ر.ک: مواد ۲۷۹، ۲۸۱، ۵۰۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲).^۱ لکن در خصوص مفهوم «شبه‌سلاح» قانونگذار کیفری ایران تعریف مشخص و معینی انجام نداده است و همین موضوع نقاط ابهام و تردیدهایی را به وجود آورده است. این ابهام‌ها ضرورت انجام پژوهش مستقلی را توجیه می‌نماید. بر این بنیان مسئله‌ای که در این پژوهش مورد بحث و بررسی است مفهوم‌شناسی «شبه‌سلاح» می‌باشد برای پاسخ به این مسئله متن قانون، نظریات حقوقی و هم‌چنین آرای قضایی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

مفهوم‌شناسی

اصطلاحات به‌کاررفته در قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز - مصوب ۱۳۹۰ - در آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۸/۱۰/۱۳۹۲ هیات وزیران به طور مبسوط تعریف شده است که برای آشنایی خوانندگان محترم در ادامه به بیان این تعاریف می‌پردازیم.

^۱ - ماده ۲۷۹ - محاربه عبارت از کشیدن سلاح به قصد جان، مال یا ناموس مردم یا ارباب آن‌هاست، به نحوی که موجب ناامنی در محیط گردد. هرگاه کسی با انگیزه شخصی به سوی یک یا چند شخص خاص سلاح بکشد و عمل او جنبه عمومی نداشته باشد و نیز کسی که به روی مردم سلاح بکشد، ولی در اثر ناتوانی موجب سلب امنیت نشود، محارب محسوب نمی‌شود.

ماده ۲۸۱ - راهزنان، سارقان و قاچاقچانی که دست به سلاح ببرند و موجب سلب امنیت مردم و راه‌ها شوند محاربند.

ماده ۲۸۷ - گروهی که در برابر اساس نظام جمهوری اسلامی ایران، قیام مسلحانه کند باغی محسوب می‌شود و در صورت استفاده از سلاح، اعضای آن به مجازات اعدام محکوم می‌گردند.

ماده ۵۰۱ - هرگاه کسی به روی شخصی سلاح بکشد یا حیوانی مانند سگ را به سوی او برانگیزد یا هر کار دیگری که موجب هراس او می‌گردد؛ مانند فریاد کشیدن یا انفجار صوتی انجام دهد و بر اثر این ارباب، شخص بمیرد یا مصدوم گردد حسب مورد بر اساس تعاریف انواع جنایات به قصاص یا دیه محکوم می‌شود.

الف - سلاح گرم: سلاحی که با استفاده از نیروی گاز باروت (نیروی حاصل از احتراق پیشرانه) یا به صورت دستی مسلح شده و توانایی پرتاب یک یا چند گلوله را به صورت تکی (تک تیر) و یا متوالی (رگبار) دارد و به سه دسته زیر تقسیم می‌شود:

۱- سلاح گرم سبک (سلاح کوچک): سلاحی که برای استفاده انفرادی طراحی و ساخته شده و توسط یک نفر قابل حمل و بهره‌برداری است و کالیبر آن‌ها از (۵/۵) میلی‌متر تا کمتر از (۱۲/۷) میلی‌متر و در بعضی انواع از (۰/۲۲) الی (۰/۳۸) اینچ می‌باشد و به دو نوع زیر تقسیم می‌شود:

نوع اول - سلاح گرم سبک خودکار: سلاحی که معمولاً دارای مکانیزم آتش حداقل دو وضعیتی (ضامن - شلیک) می‌باشد و با خشاب یا نوار فشنگ‌گذاری شده و خروج پوکه به صورت خودکار توسط مکانیزم سلاح انجام می‌شود و چنانچه برگه ناظم آتش آن‌ها در حالت تک تیر قرار داده شود با هر بار فشار ماشه یک گلوله شلیک و در حالت سه تیر یا رگبار با هر بار فشردن ماشه بیش از یک گلوله شلیک می‌کنند.

نوع دوم - سلاح گرم سبک غیرخودکار: سلاحی که توانایی یک بار شلیک با فشردن ماشه را داشته و غالباً فشنگ‌گذاری آن به صورت دستی انجام و پوکه آن به صورت دستی از سلاح خارج می‌شود.

۲- سلاح گرم نیمه‌سنگین: سلاحی که به وسیله دو یا سه نفر خدمه استفاده می‌شود و بعضی از انواع آن می‌تواند توسط یک نفر حمل و استفاده شود و کالیبر آن‌ها از (۱۲/۷) تا (۱۰۶) میلی‌متر می‌باشد.

۳- سلاح گرم سنگین: ادوات و تجهیزاتی که حمل و نقل آن‌ها به بیش از سه نفر نیروی انسانی یا امکانات لجستیکی نیاز دارد و هدایت آتش آن‌ها توسط سامانه‌های جانبی انجام می‌شود و کالیبر آن‌ها بالاتر از ۱۰۶ میلی‌متر می‌باشد، از قبیل توپ (۱۳۰) میلی‌متری و توپ (۱۵۵) میلی‌متری.

ب - سلاح سرد: وسایل، آلات و ادواتی که بر خلاف اسلحه‌های گرم در اثر استفاده، صدا، شعله و حرارت ایجاد ننموده و اصابت آن‌ها به بدن منجر به ایجاد پارگی، خونریزی، از کار افتادن موقت یا دائم اعضا و نهایتاً آسیب جسمی و روحی یا فوت می‌شود.

پ - سلاح سرد جنگی: سلاحی که از آن در نیروهای مسلح برای نبرد تن‌به‌تن و دفاع شخصی استفاده می‌گردد، از قبیل سرنیزه قابل نصب روی سلاح جنگی و کارد سنگر و تیر و کمان غیرمعارف.

ت - سلاح جنگی: سلاحی که صرفاً توسط نیروهای مسلح استفاده و به سه دسته سبک، نیمه‌سنگین و سنگین تقسیم می‌شود.

ث - سلاح شکاری: سلاحی گرم و سبک که به منظور شکار، حفاظت از احشام و مزارع، آموزش و مسابقه به کار می‌رود و به انواع ساچمه‌زنی، خفیف‌های بلند و گلوله‌زنی غیرخودکار که خارج از سازمان رزم نیروهای مسلح می‌باشد (اعم از گلنگدنی، نیمه‌اتوماتیک، زیربازشو، روبازشو و خفیف) تقسیم می‌شود.

ج - مهمات: منظوفی با اشکال و ابعاد معین که محتوی باروت یا پیشران‌های مشخص برحسب نوع مشخصات سلاح می‌باشد که بر اثر فعال شدن توسط مکانیسم اسلحه می‌تواند پرتابه همراه خود را به فاصله تعیین شده پرتاب کند. مهمات هر سلاح با کالیبر یا نام آن اسلحه معرفی می‌شود. در بعضی انواع مهمات به منظور ایجاد ترکش و تخریب از مواد منفجره یا محترقه آتش‌زا استفاده می‌شود از قبیل نارنجک دستی یا تفنگی، انواع مین ضدنفر و مین ضدتانک و انواع بمب‌ها.

چ - سلاح لیزری: سلاحی که توسط آن امواج همسان تقویت شده از جنس نور به شکل ممتد یا متناوب تولید می‌شود و توانایی از بین بردن، آسیب‌رسانی و از کارافتادگی موقت یا دائم انسان یا موجودات زنده یا اشیاء را دارد.

ح - شبه‌سلاح: وسایلی که به دلیل شباهت ظاهری و کاربردی، می‌تواند به منظور سوءاستفاده و اقدام مجرمانه جایگزین سلاح گرم شود، از قبیل انواع کلت‌های گازی ساچمه‌زن و تولید صدا و انواع اسلحه صوتی با فرکانس‌های مختلف.

خ - سلاح آموزشی: سلاحی که به نحوی در آموزش تیراندازی استفاده می‌شود، از قبیل اسلحه‌های ورزشی، گلوله‌زن، ساچمه‌زن و خفیف.

د - سلاح بیهوش‌کننده: سلاحی که عمدتاً برای تزریق مواد بیهوش‌کننده به حیوانات از آن‌ها استفاده می‌شود و در آن کپسول حاوی مواد بیهوش‌کننده با فشار هوای فشرده به سمت هدف پرتاب شده و با مکانیزم بعدی، عمل تزریق انجام می‌پذیرد.

ذ - قطعات مؤثر در سلاح: قطعات اصلی سلاح که می‌تواند به تنهایی و یا در کنار قطعات دیگر ماهیت سلاح یافته و آن را آماده استفاده کنند و عمدتاً شامل لوله، بدنه، حامل گلنگدن و سیستم چکاننده کامل در سلاح‌های جنگی و لوله، کوپ و مخزن سلاح در سلاح‌های شکاری می‌باشد.

ر - اقلام و مواد تحت کنترل: اقلام، مواد و تجهیزاتی که تولید، ساخت، مونتاژ، واردات، صادرات، ترانزیت (عبور)، ترخیص، حمل، نگهداری و هرگونه معامله آن‌ها تحت کنترل می‌باشد از قبیل انواع مواد محترقه، ناریه، منفجره، شیمیایی، رادیواکتیو، میکروبی، گازهای بی‌هوش‌کننده، بی‌حس‌کننده، اشک‌آور، شوک‌دهنده‌ها و تجهیزات نظامی و انتظامی.

ز- مواد محترقه: موادی که در ساختمان مولکولی آن‌ها اکسیژن کافی برای سوختن آن‌ها وجود داشته و عملاً در موقع سوختن نیاز به اکسیژن بیرون از خود ندارند. این مواد بر اثر تحریک با سرعت یک سانتی‌متر بر ثانیه و پایین‌تر و ایجاد گرمای زیاد و شدید سوخته و اگر در محیط بسته قرار داشته باشند، سوختن آن‌ها با انفجار همراه است، از قبیل انواع باروت، مواد نورافشانی، وسایل آتش‌بازی و منورها.

ژ- مواد ناریه: موادی که با سرعت بسیار بالا بدون نیاز به اکسیژن محیط در اثر تحریک، وارد واکنش سوختن شدید یا انفجار می‌شود.

س- مواد منفجره: موادی که در ساختمان مولکولی آن‌ها اکسیژن کافی برای سوختن آن‌ها وجود داشته و به ضربه، اصطکاک و حرارت به شدت حساس بوده و در اثر تحریک با سرعت (۲۰۰۰) تا (۹۰۰۰) متر بر ثانیه وارد واکنش انفجاری شده و انرژی بسیار بالایی که با انفجار همراه است آزاد می‌کنند و شامل مواد منفجره نظامی که در ساخت محصولات نظامی به کار می‌رود از قبیل نیتروگلیسرین، تی‌ان‌تی و سی‌چهار (C4) و مواد منفجره غیرنظامی که در فعالیت‌های استخراج معدن و پروژه‌های عمرانی استفاده می‌شود، از قبیل دینامیت، آنفو و امولایت می‌گردد.

ش- مواد شیمیایی: موادی که برای کشتن، ایجاد جراحت شدید یا ناتوان کردن افراد از طریق تأثیرات فیزیولوژیکی در عملیات‌های تروریستی به کاربرده می‌شوند؛ مانند گازهای شیمیایی تابون و مارین، عوامل عصبی، خفه‌کننده و تاول‌زا که به عنوان عوامل شیمیایی هم شناخته می‌شوند یا به دلیل خاصیت اکسیدکنندگی بالا به عنوان تأمین‌کننده اکسیژن موردنیاز در ساخت ترکیبات محترقه و منفجره به کار می‌روند؛ از قبیل نیترات‌ها، پرکلرات‌ها و پراکسیدها.

ص- مواد رادیواکتیو (پرتوزا): مواد هسته‌ای و چشمه‌های پرتوزا که به دلیل پرتوزایی، تحت نظارت‌های قانونی قرار می‌گیرند.

ض- مواد میکروبی: موادی که تسری‌دهنده باکتری‌ها (مانند سیاه‌زخم، بوتولیس و طاعون)، ویروس‌ها (مانند کریمه، کنگو و تب کیو)، قارچ‌ها (مانند آفلاتوکسین‌ها) و انگل‌هایی می‌باشند که خاصیت بیماری‌زایی بالا، ناتوان‌کنندگی قوی و مهلک برای همه موجودات زنده دارند و به طور کلی هرگونه سوءاستفاده از عوامل بیولوژیک و فرآورده‌های آن‌ها که سلامت یا ساختار انسان‌ها، منابع طبیعی و حتی اهداف غیرزنده را تهدید نموده و مخل امنیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی گردد.

ط - گازهای اشک‌آور، بی‌هوش‌کننده و بی‌حس‌کننده: گازهایی که موجب تحریک و سوزش شدید به همراه آب ریزش از چشم و بینی، اختلال تنفسی و ناتوانی موقت جسمانی می‌شوند و به دلیل خاصیت ناتوان‌کنندگی، در ساخت تجهیزات دفاع شخصی و ضد شورش از قبیل افشانه‌ها استفاده می‌شوند.

ظ - شوک‌دهنده‌ها (شوکرها): هر نوع وسیله‌ای که انواع انرژی الکتریکی و غیرالکتریکی را به صورت شوک به بدن انسان وارد می‌کند و فرد را دچار بی‌حرکتی و ناتوانی موقت می‌نماید.

ع - تجهیزات نظامی: تجهیزات و اقلام خاص مورد استفاده توسط نیروهای مسلح در مأموریت‌های نظامی از قبیل دوربین‌های حرارتی و دید در شب، بی‌سیم‌های نظامی و هواپیماهای شناسایی بدون سرنشین.

غ - تجهیزات انتظامی: تجهیزات و اقلامی که در مأموریت‌های نیروی انتظامی به منظور تأمین امنیت جامعه و افراد استفاده می‌شوند؛ از قبیل دستبند، باتوم و چراغ‌های گردان هشداردهنده و یا طبق ضوابط برای دفاع شخصی در اختیار افراد قرار می‌گیرد؛ از قبیل افشانه اشک‌آور.

همچنین در آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۸/۱۰/۱۳۹۲ هیات وزیران، میزان اسلحه و مهمات «انبوه» نیز بیان شده است که در جدول زیر قابل مشاهده است.

ردیف	مصادیق	نمونه‌ها	تعداد/مقدار انبوه
۱	شوکهنده (شوکر)	چراغ قوه‌ای، باتومی، کتلی	۵۰ عدد
۲	افشانه اشک‌آور	افشانه CS، افشانه OC (حاوی عصاره فلفل)	۱۰۰ عدد
۳	مواد منفجره غیرنظامی	انواع باروت سیاه (معدن)، فتیله کندسوز، انفوز، امولسیون‌های انفجاری (امولایت و اسلاری) و انواع پودر آذر	۵۰ کیلوگرم
		فتیله انفجاری، دینامیت و انواع بوسترها	۱۰ کیلوگرم
		انواع چاشنی‌های الکتریکی و غیرالکتریکی تأخیری یا آنی	۵۰ عدد
۴	مواد منفجره نظامی	انواع ترکیبات آلی نیترو شده (نیترو گلیسرین، تی ان تی)، اسید پیکریک و نمک‌ها و استرها آن و C۴	۲ کیلوگرم
۵	مواد محترقه	انواع باروت نظامی، فسفر سفید و قرمز	۱۰۰ کیلوگرم
		انواع اقلام نورافشانی سبک و سنگین	۵۰۰ کیلوگرم
۶	مواد شیمیایی	انواع پراکسیدهای معدنی از قبیل آب اکسیژنه ۶۰٪ به بالا، پراکسید سدیم و پتاسیم و اکسید سرب (سرنج)، انواع پراکسید آلی از قبیل بنزونیل پراکسید، استیل پراکسید	۵۰۰ کیلوگرم
		انواع پرکلرات‌ها از قبیل پرکلرات آمونیوم و پتاسیم، انواع اکسیدکننده‌های قوی از قبیل نیترات آمونیوم و کلرات پتاسیم	۷۰۰ کیلوگرم
		مواد اشک‌آور، بی‌هوش‌کننده و بی‌حس‌کننده مورد مصرف در ساخت تجهیزات دفاع شخصی یا ناتوان‌کننده	۲۰ کیلوگرم
۷	تجهیزات نظامی	دوربین‌های نظامی، دید در شب حرارتی و بی‌سیم‌های نظامی	۲۰ عدد
		هواپیماهای بدون سرنشین نظامی	۳ فروند
۸	تجهیزات انتظامی	انواع باتوم، دستبند، پابند، شصت‌بند، سپر کنترل اجتماعات، جلیقه ضدگلوله	مجموع ۱۰۰ عدد

ردیف	نوع سلاح و مهمات	تعداد انبوه	برخی از مصادیق	قطعات مؤثر	تعداد انبوه از هر قطعه
۱	سلاح جنگی سبک خودکار	۳ قبضه و بیشتر	سلاح کمربندی، کارابین‌ها، تفنگ‌های تهاجمی، مسلسل و تفنگ‌های نیمه خودکار	بدنه، لوله، گلنگدن و آلات متحرک	۱۲ قطعه و بیشتر
۲	سلاح گرم سبک غیر خودکار	۴ قبضه و بیشتر	برنو، ام یک و اسلحه‌های مشابه	بدنه، لوله، گلنگدن و آلات متحرک	۱۶ قطعه و بیشتر
۳	سلاح گرم نیمه سنگین	۳ قبضه و بیشتر	مسلسل‌های سنگین، نارتجک اندازه‌های دستی و نصبی، اسلحه‌های ضد هوایی، قیل حمل، اسلحه‌های قیل حمل ضد تانک، تفنگ‌های بدون لگد، لایچ‌های حمل موشک، سیستم‌های موشک ضد هوایی و انواع خمپاره اندازه‌های ۶۰ و ۸۱ میلی‌متری	بدنه، لوله، گلنگدن و آلات متحرک، لایچ‌ها و سیستم هدایت آنها	۴ قطعه و بیشتر
۴	سلاح گرم سنگین	سه قبضه و بیشتر	انواع توپ‌های زمینی و هوایی، سامانه‌های موشکی، ادوات زرهی و خمپاره اندازه ۱۲۰ میلی‌متری	بدنه، لوله، گلنگدن و سیستم هدایت آتش	۴ قطعه و بیشتر
۵	سلاح شکاری ساقمه‌زن	۵ قبضه و بیشتر	انواع تفنگ تک لول، دولول کنارهم، دولول روی هم با گنج‌های مختلف ۱۶، ۱۲ و غیره در مکتب‌های کمرشکن، دستکش پران	لوله، کپ، مخزن سلاح	۱۵ قطعه و بیشتر
۶	سلاح آموزشی ساقمه‌زن	۶ قبضه و بیشتر	انواع تفنگ‌های ساقمه‌زن مورد استفاده در تیراندازی به اهداف غیر جاندار و مورد استفاده در رشته‌های اسکیت و تراب	لوله، کپ، مخزن سلاح	۱۸ قطعه و بیشتر
۷	سلاح شکاری گلوله‌زن	۴ قبضه و بیشتر	انواع تفنگ در کالیبرهای مختلف از قبیل ۷/۹۲-۸/۵۷-۲۷۰-۳۰۸	لوله، کپ، مخزن سلاح و گلنگدن	۱۶ قطعه و بیشتر
۸	سلاح سرد جنگی	۲۰ قبضه و بیشتر	انواع سر نیزه قابل نصب روی اسلحه‌های جنگی، انواع کاردهای سنگری متداول در نیروهای مسلح و انواع تیر و کمان غیر متعارف از قبیل کراس بو	—	—
۹	شبه سلاح	۱۰ قبضه و بیشتر	کلت ۹۹ Cp و والتر	—	—
۱۰	مهمات اسلحه‌های سبک	۱۰۰۰ تیر فشنگ	—	—	—
۱۱	مهمات اسلحه‌های نیمه سنگین	۲۵۰ تیر فشنگ	—	—	—
۱۲	مهمات اسلحه‌های سنگین	۵۰ تیر فشنگ	—	—	—
۱۳	مهمات اسلحه شکاری ساقمه‌زن	۵۰۰۰ تیر فشنگ	—	—	—
۱۴	مهمات اسلحه شکاری خفیف	۱۰۰۰ تیر فشنگ	—	—	—
۱۵	مهمات اسلحه شکاری گلوله‌زن	۱۰۰۰ تیر فشنگ	—	—	—

عنصر قانونی

عنصر قانونی جرم‌انگاری نگهداری شبه‌سلاح تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰ که این چنین مقرر کرده است:

«اسلحه لیزی و آن دسته از شبه‌سلاح‌هایی که به دلیل مشابهت و کاربرد، قابلیت جایگزینی سلاح را دارند از حیث احکام مندرج در این قانون، حسب مورد تابع احکام سلاح گرم قرار می‌گیرند و سلاح‌های آموزشی و بیهوش‌کننده تابع احکام سلاح شکاری می‌باشند».

نکته حائز اهمیت در تفسیر این تبصره قانونی آن است که قانونگذار کیفری ایران با رویکرد سختگیرانه‌ای که البته لازم و ضروری است در این جا صرف «مشابهت» و «کاربرد» و «قابلیت جایگزینی» را برای جرم‌انگاری کافی دانسته است، اما باید واژگان «مشابهت»، «کاربرد» و «قابلیت جایگزینی» توضیح داده شود.

«مشابهت» یعنی این که عرف و مردم وقتی این شبه‌سلاح را ببیند با سلاح واقعی یکی پنداشته و همان واکنشی که نسبت به سلاح واقعی دارند نسبت به آن داشته باشند. طبیعتاً در این جا نظر عرف عام (عموم مردم) ملاک است و عرف خاص (متخصصان و خبرگان اسلحه‌شناسی) ملاک نیستند. بنابراین اگر شباهت کافی وجود ندارد و با نگاه عرفی مشخص است که سلاح نیست و اصطلاح عرف ماکت یا اسباب‌بازی است از شمول این تبصره خارج است.

«کاربرد» یعنی باید این شبه‌سلاح، کاربرد سلاح واقعی را داشته باشد کاربردهای سلاح واقعی چیست؟ سلاح واقعی برای ترساندن، متوقف کردن و همچنین تیراندازی استفاده می‌شود، بنابراین باید این شبه‌سلاح ویژگیهای فوق را دارا باشد.

«قابلیت جایگزینی» نیز به این معناست که در حقیقت بتواند جایگزین سلاح واقعی شود و همان نقش را ایفا نماید.

در نتیجه هر یک از این عناصر اگر مفقود باشد یا تردید در هریک از عناصر پدید آید از شمول قانون خارج است.

عنصر روانی

عنصر روانی در بزه نگهداری شبه‌سلاح همانند سایر جرائم به معنای این است کسی که قصد ارتکاب جرم را دارد زمانی فعل او، جرم به شمار آید که باید با علم، اراده و اختیار ارتکاب شود؛ در واقع باید میان عمل و

شخص عامل رابطه روانی یا ارادی موجود باشد. این جرم نیز در زمره جرائم «مطلق» می باشد که مقید به نتیجه نیست، لذا برای تحقق این جرم، علم و اراده و اختیار مرتکب کافی است.

در خصوص بزه «قاچاق شبه سلاح» نیز باید توجه داشت که این بزه، جرم مادی صرف است. در جرایم مادی صرف، نیازی به اثبات سوءنیت مرتکب نیست و معیار تشخیص آن جرایمی است که مربوط به تدابیر انضباطی یعنی منع های صریح قانونی است که به نظم عمومی ارتباط دارد و در موارد معین مقرر می گردد (علی آبادی، ۱۳۴۳، ج ۱، ص ۱۱۵) در جرم قاچاق نیز زمانی که کالا نزد مالک آن کشف می شود ضرورتی ندارد که مقام تعقیب اثبات کند که علاوه بر انتساب عمل مجرمانه به مرتکب، وی این عمل را با سوءنیت نیز انجام داده است. ضابطه تعیین شده در مورد جرایم مادی صرف آن است که عنصر روانی با عدم رعایت مقررات جزایی تحقق می یابد و از این نظر فرقی نمی کند که عدم رعایت مقررات با قصد مجرمانه صورت گرفته باشد یا با بی احتیاطی و بی مبالاتی یا معلول عدم آشنایی با مقررات جزایی باشد (صانعی، ۱۳۵۶، ج ۱، ص ۳۳۶).

البته لازم به ذکر است در مواردی که فرد در انجام ورود و خروج کالا (شبه سلاح در محل بحث ما) از مرز مباشرت نداشته باشد، شرایط اثبات جهل به موضوع نیز فراهم است. یعنی عنصر روانی «علم» وی به قاچاق بودن در معرض تردید قرار می گیرد و عنوان «قاچاق» بر رفتار وی صدق نمی کند.

هم چنین توجه به رای وحدت رویه ۶۸۴ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۴ هیات عمومی دیوان عالی کشور برای شرایط تحقق قاچاق خالی از لطف نیست. رای وحدت رویه فوق به شرح زیر است:

«به موجب قانون مجازات مرتکبین قاچاق، هرکس در مورد مالی که موضوع درآمد دولت باشد مرتکب قاچاق شود قابل تعقیب جزایی است، لیکن چنانچه عمل ارتكابی مرتکب واجد جنبه تجاری نبوده و کالای مکشوفه برحسب عرف از نظر مقدار در حدود مصرف شخصی باشد و در مبادی ورودی کشور کشف نشود و امثال و نظائر آن در بازار به حد وفور در دسترس عموم باشد و مرتکب عالم به قاچاق بودن کالا نباشد، مورد، فاقد جنبه جزایی است. بنابراین رای شعبه ششم دادگاه تجدیدنظر استان اصفهان که با این نظر منطبق است به نظر اکثریت اعضاء هیات عمومی دیوان عالی کشور صحیح و قانونی تشخیص می گردد. این رای مطابق ماده ۲۷۰ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری در موارد مشابه برای دادگاه ها و شعب دیوان عالی کشور لازم الاتباع است».

به اعتقاد هیات عمومی دیوان عالی کشور در صورت تحقق شرایط زیر رفتار ارتكابی از عنوان قاچاق خارج است:

- ۱- عمل ارتكابی مرتكب واجد جنبه تجاری نبوده و كالای مكشوفه برحسب عرف از نظر مقدار در حدود مصرف شخصی باشد.
- ۲- در مبادی ورودی کشور كشف نشود.
- ۳- امثال و نظائر آن در بازار به حد وفور در دسترس عموم باشد.
- ۴- مرتكب عالم به قاچاق بودن کالا نباشد.

با توجه به این که در رای صادره از هیات عمومی دیوان عالی کشور، بین شرایط مذکور از «واو عطف» استفاده شده است از نحوه نگارش رای استنباط می شود که وجود تمامی شرایط برای تبرئه متهم لازم و ضروری است.

عنصر مادی

رکن مادی در یک جرم، اشاره به همه اجزایی است که به نحوی با یکی از حواس قابل احراز است. چیزی که می توانیم در یک جرم ببینیم، بشنویم و لمس کنیم. عنصر مادی جرم "است. آنچه قابل حس است. کلمه مادی به این دلیل است که در عالم خارج تجلی خارجی دارد و شخص است. از جمله مصادیق رفتار خارجی، «نگه داشتن»، «حمل»، «خریداری» می باشد. لذا در بزه های نگهداری، حمل و خریداری شبه سلاح باید این معانی عرفی که تشکیل دهنده عنصر مادی جرم می باشند، محرز و مسلم گردند.

اخذ نظریه کارشناس اسلحه و مهمات وزارت دفاع

یکی دیگر از اموری که در رسیدگی به پرونده های نگهداری سلاح و شبه سلاح انجام می پذیرد، اخذ نظریه کارشناس اسلحه و مهمات وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح است. طبق ماده ۷ آیین نامه اجرایی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۸/۱۰/۱۳۹۲ هیات وزیران؛ وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح موظف است در مواردی که قاضی یا سایر مراجع ذی صلاح در اجرای مواد قانون نیاز به نظریه کارشناسی دارند، اظهارنظر کارشناسی نماید. در رویه قضایی نیز این مهم صورت می پذیرد.

صلاحیت رسیدگی

این که مرجع صالح به رسیدگی جرائم نگهداری و قاچاق «شبه‌سلاح» کدام یک از مراجع قضایی است باید مورد بررسی قرار گیرد. البته در خصوص بزه «قاچاق» شبه‌سلاح باید تاملاتی بیشتری کرد، زیرا در طول تاریخ قانونگذاری ایران، واژه قاچاق در معانی مختلفی به کار رفته است. ابتدا واژه قاچاق معادل فعل یا ترک فعلی بود که منجر به نادیده انگاشتن کلیه عوارض، مالیات‌ها و یا نقض حیطه‌های انحصاری دولت بود. ولی به مرور زمان این واژه معطوف به قاچاق گمرکی و ورود و خروج غیرقانونی کالا به/ از کشور گردید. عدم تعریف از واژه قاچاق، تشتت آرا و نظرات مختلف را در برداشت از مفهوم این جرم به همراه داشته است. از یک‌سو، به دلیل آن که در قوانین موضوعه برخی از جرایم بی‌ارتباط مانند صید غیرمجاز ماهیان خاویاری مشمول عنوان قاچاق قرار گرفته‌اند، برخی نویسندگان دامنه جرم قاچاق را به این جرایم نیز گسترش داده‌اند. از سوی دیگر، رویه قضایی ایران با توجه به همین شفاف نبودن، حتی در مصادیقی که کالا به صورت غیر قانونی به کشور وارد شده است، صدق عنوان قاچاق را منحصر به مواردی می‌داند که کالا در مرز کشف شده باشد و کشف کالا در داخل کشور را باعث خروج از شمول عنوان قاچاق می‌داند.

بر اساس ماده ۱ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز: «قاچاق سلاح، مهمات، اقلام و مواد تحت کنترل عبارت از وارد کردن آن‌ها به کشور و یا خارج نمودن آن‌ها از کشور به طور غیرمجاز است».

ماده ۴ نیز این چنین مقرر کرده است:

«وارد کردن هر نوع سلاح، مهمات، اقلام و مواد تحت کنترل به کشور، خارج کردن آن‌ها از کشور، ساخت، مونتاژ، نگهداری، حمل، توزیع، تعمیر و هرگونه معامله آن‌ها بدون مجوز مراجع ذیصلاح جرم است و مرتکب به مجازات‌های مندرج در این قانون محکوم می‌شود».

باید در نظر داشت این تفاوت واجد اثرات مهمی است که صلاحیت رسیدگی به جرم یکی از آنان است. به نحوی که پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون بین دادگاه‌های عمومی و انقلاب بر سر موضوع مرجع رسیدگی به بزه حمل و نگهداری و توزیع و خرید و فروش سلاح و مهمات اختلاف حاصل شده است که رفع این اختلاف صرفاً با تعریف قاچاق امکان‌پذیر خواهد بود؛ زیرا مطابق با بند ۵ ماده ۵ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب، صلاحیت رسیدگی به جرم قاچاق اعم از قاچاق سلاح و کالا، دادگاه انقلاب است ولی آیا «نگهداری» سلاح یا شبه‌سلاح قاچاق محسوب می‌شود؟

موضوع برای صدور رای وحدت رویه در هیأت عمومی دیوان عالی کشور مطرح و دیوان با همین استدلال رفع اختلاف نمود:

رای وحدت رویه شماره ۷۲۷ - ۱۳۹۱/۹/۲۱ هیأت عمومی دیوان عالی کشور

«چون ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۹ که مقصود از قاچاق اسلحه را وارد کردن به مملکت و یا صادرکردن از آن یا خرید و فروش و یا حمل و نقل و یا مخفی کردن و نگاهداشتن آن در داخل مملکت عنوان کرده بود، طبق ماده ۲۱ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰/۶/۷ لغو گردیده و در ماده یک این قانون قاچاق سلاح، مهمات، اقام و مواد تحت کنترل واردکردن آنها به کشور یا خارج نمودن آنها از کشور به طور غیرمجاز تعریف شده است، لذا به نظر اکثریت اعضای هیأت عمومی دیوان عالی کشور خرید و فروش، حمل و نقل، مخفی کردن و نگاهداشتن سلاح، مهمات، اقام و مواد تحت کنترل به طور غیرمجاز از شمول عنوان قاچاق خارج و رسیدگی به این جرایم در صلاحیت دادگاه عمومی است. این رای به استناد ماده ۲۷۰ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری صادر شده و برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاهها در موارد مشابه لازمالاتباع است. هیأت عمومی دیوان عالی کشور».

بنابراین مرجع صالح به رسیدگی به بزه «نگهداری» شبهه سلاح دادگاههای کیفری دو هستند و لکن رسیدگی به بزه «قاچاق» شبهه سلاح دادگاه انقلاب می باشد.

هم چنین باید توجه داشت با تصویب قانون شورای حل اختلاف مصوب ۱۴۰۲، رسیدگی به جرائم تعزیری درجه هفت و هشت در «دادگاههای صلح» انجام می پذیرد. بنابراین باید توجه داشت چنانچه مجازات مقرر قانونی شبهه سلاح در زمره جرائم درجه هفت و هشت باشد، «دادگاههای صلح» صالح به رسیدگی به جرائم خواهند بود. به عنوان مثال چنانچه شبهه سلاح آموزشی یا بیهوش کننده باشد طبق تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات تابع احکام «سلاح شکاری» است و مطابق با بند الف ماده ۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات مجازات بزه های خریداری، نگهداری، حمل این شبهه سلاح؛ «حبس از نود و یک روز تا شش ماه یا جزای نقدی از صد میلیون تا دویست میلیون ریال می باشد» بنابراین مجازات قانونی آن باتوجه به ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ «درجه هفت» می باشد و دادگاههای صلح صالح به رسیدگی به این جرائم می باشند.

در سایر بزه‌های نگهداری، خریداری و حمل شبه‌سلاح، با توجه به مجازات قانونی که در بندهای ب- پ و ت ماده ۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات در نظر گرفته شده است به ترتیب درجه شش، درجه پنج و درجه چهار می‌باشد. لذا در مرحله تحقیقات مقدماتی دادرسی (اعم از دادیار و بازپرس) و در مرحله صدور حکم دادگاه کیفری دو صالح به رسیدگی می‌باشد.

البته اگر شبه‌سلاح نیمه‌سنگین و سنگین باشد و بیش از یک قبضه یا قطعات مؤثر از چندقبضه باشد طبق تبصره ماده ۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات مجازات مرتکب حسب مورد یک‌درجه تشدید می‌شود. بنابراین مجازات این بزه «درجه سه» می‌باشد و در مرحله تحقیقات مقدماتی تنها بازپرس صالح به رسیدگی و در مرحله صدور حکم مستنداً به بند ت ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری، دادگاه کیفری یک صالح به رسیدگی می‌باشد.

هم‌چنین اگر قاضی با نظر کارشناسان وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح یا سازمان انرژی اتمی در مورد مواد رادیواکتیو تشخیص دهد اسلحه، قطعات مؤثر یا مهمات آن‌ها، با توجه به مقدار و میزان خسارات احتمالی، انبوه بوده است، وی را به حبس تعزیری از ده تا پانزده سال محکوم می‌نماید (ماده ۷ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات) که در این صورت نیز با توجه به این که مجازات این بزه «درجه سه» می‌باشد و در مرحله تحقیقات مقدماتی تنها بازپرس صالح به رسیدگی و در مرحله صدور حکم مستنداً به بند ت ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری، دادگاه کیفری یک صالح به رسیدگی می‌باشد.

نظریه مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضاییه

در این خصوص از اداره کل حقوقی قوه قضاییه چنین پرسش شده است:
«آیا نگهداری وسیله‌ای که از اتصال نبشی و لوله فلزی به صورت کاردستی شخصی ایجاد گردیده است دارای دسته و لوله است و با استفاده از سر کبریت و قرار دادن گوی پلاستیکی یا فلزی کوچک قادر به پرتاب آن است سلاح گرم تلقی می‌شود؟»

اداره کل حقوقی قوه قضاییه در پاسخ به این پرسش، چنین اظهار نظر کرده است:
«مطابق تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰ آن دسته از شبه‌سلاح‌هایی که به دلیل مشابهت و کاربرد، قابلیت جایگزین سلاح را دارند، از حیث احکام مندرج در این قانون، حسب مورد تابع احکام سلاح گرم قرار می‌گیرند و به موجب بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۸/۱۰/۱۳۹۲ سلاح گرم تعریف و انواع آن مشخص شده است و نیز وفق بند ح ماده ۱ آیین‌نامه فوق‌الذکر

شبه‌سلاح وسیله‌ای است که به دلیل شباهت ظاهری و کاربردی می‌تواند به منظور سوءاستفاده و اقدام مجرمانه، جایگزین سلاح گرم شود؛ بنابراین چنانچه شیء مذکور در فرض استعمال، منطبق با مصادیق تعریف قانونی سلاح گرم نباشد، اما قابلیت کاربرد عرفی به جای سلاح گرم را دارا باشد، شبه‌سلاح تلقی می‌شود و ساخت و نگهداری آن جرم بوده و مطابق مواد ۵ و ۶ قانون صدرالذکر، متهم قابل تعقیب و مجازات است. ضمناً چنانچه قاضی مربوطه در تشخیص موضوع، نیاز به اخذ نظریه کارشناسی داشته باشد، می‌تواند مطابق ماده ۷ آیین‌نامه فوق‌الذکر، نظریه کارشناسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح را اخذ کند» (اداره کل حقوقی قوه قضاییه، نظریه مشورتی ۲۵۳/۱۴۰۰/۷ مورخ ۳۰/۰۳/۱۴۰۰).

نظریه جمعی از قضات در نشست قضایی

در نشست قضایی قضات دادگستری استان فارس، شهرستان شیراز این سوال مطرح گردیده است: «آیا شبه‌سلاح از مصادیق ماده ۶۱۷ قانون مجازات اسلامی (کتاب تعزیرات مصوب سال ۱۳۷۵) می‌باشد یا خیر؟»

نظر هیئت عالی

شبه‌سلاح صرفاً از حیث احکام قانون قاچاق اسلحه و مهمات جرم‌انگاری شده و قابل توسعه در موضوع ماده ۶۱۷ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات نمی‌باشد.

نظر اکثریت

چنانچه مطابق تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز، اسلحه از جهت شباهت و کاربرد قابلیت جایگزینی سلاح را داشته باشد (شبه‌سلاح) در این صورت تظاهر و قدرت نمایی با آن نیز موثر واقع می‌گردد و مشمول ماده ۶۱۷ قانون مذکور می‌باشد.

نظر اقلیت

در ماده ۶۱۷ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات مصوب ۱۳۷۵) وجود اسلحه شرط می‌باشد، در ماده مذکور صرفاً عبارت اسلحه ذکر گردیده است نه شبه‌سلاح و این که تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات بیان داشته از حیث احکام مندرج در این قانون، شبهه سلاح است، لذا شبه‌سلاح فقط از حیث احکام قانون قاچاق اسلحه و مهمات جرم‌انگاری شده و نظر به تفسیر به نفع متهم و تفسیر مضیق قوانین جزایی نمی‌توان شبه‌سلاح را از مصادیق ماده ۶۱۷ مذکور دانست (صورتجلسه نشست قضایی؛ تاریخ برگزاری: ۲۸/۰۷/۱۳۹۸).

رویه قضایی

در پرونده‌ای که از متهم سلاح غیرجنگی که صرفاً «برای تولید صدا» مورد استفاده قرار می‌گیرد، شعبه ۱۰۱۸ دادگاه کیفری دو استان تهران رای به محکومیت متهم داده است که متن رای ذیلا بیان می‌گردد.

رای دادگاه بدوی

«حسب کیفرخواست صادره از دادسرای ناحیه ۳۳ تهران آقای م. س. ح. معروف به ح. متهم است به ۱- نگهداری یک قبضه شبه‌سلاح و چهار فشنگ آن ۲- نگهداری ۲۴ پاکت مشروبات الکلی خارجی سانیدیسی ۳- شرب خمر ۴- نگهداری تجهیزات دریافت از ماهواره دادگاه درخصوص اتهامات مندرج دربندهای ۱ و ۲ و ۴ باتوجه به صورتجلسه مورخ ۲۰/۲/۱۳۹۴ بازرسی منزل مسکونی متهم و کشف یک قبضه سلاح کمری مارک burGo فاقد شماره به همراه چهارتیرچاشنی و ۲۴ پاکت ویسکی سانیدیسی (مشروبات الکلی خارجی) و یک دستگاه رسیور مارک starmax و گزارش پایگاه هشتم امنیت تهران و اظهارنظر کارشناس مرکز تشخیص هویت پلیس آگاهی تهران بزرگ که پس از بررسی و آزمایش سلاح کمری مکشوفه از متهم اعلام نموده سلاح غیرجنگی است و صرفاً برای تولید صدا مورد استفاده قرار می‌گیرد. از مصادیق شبه‌سلاح و درحکم سلاح گرم باتوجه به این که دلیل شباهت ظاهری و کاربردی می‌تواند به منظور سوءاستفاده و اقدام مجرمانه جایگزین سلاح گرم شوند و با عنایت به استعلام به‌عمل آمده از معاون حقوقی گمرک تهران و صورت جلسات امحاء مشروبات الکلی و تحویل یک دستگاه رسیور به نماینده سازمان صداوسیما و دفاعیات بلاوجه متهم درجلسه مقرر دادگاه و مدنظرداشتن سایر قرائن و امارات منعکس در پرونده بزه‌های انتسابی به متهم برای دادگاه محرز و مسجل گردیده مستنداً به ماده ۷۰۲ اصلاحی قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و مواد ۱ و ۳ تبصره آن و ۹ بند الف قانون ممنوعیت به‌کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره و مواد ۲ تبصره آن و بند ب ماده ۱۸۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰ با رعایت مواد ۱۹ و ۲۷ و ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ متهم را درخصوص بزه نگهداری یک قبضه شبه‌سلاح و چهار عدد فشنگ آن علاوه بر ضبط سلاح و فشنگ‌ها به نفع وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح به تحمل ۵ سال حبس تعزیری درجه ۵ ضمن احتساب ۱۰ روز ایام بازداشت قبلی محکوم می‌نماید و درخصوص نگهداری ۲۴ پاکت مشروبات الکلی خارجی متهم را به تحمل یکسال حبس تعزیری درجه ۶ و تحمل ۷۴ ضربه شلاق تعزیری و پرداخت مبلغ ۱۸۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال به عنوان جزای نقدی به نفع صندوق دولت محکوم می‌نماید و درخصوص نگهداری تجهیزات دریافت از ماهواره متهم را به پرداخت مبلغ پنج میلیون ریال جزای نقدی درجه ۸ به نفع صندوق دولت و ضبط رسیور مکشوفه به نفع سازمان

صد او سیما محکوم می نماید. بدیهی است تعدد جرم در مورد جرم تعزیری درجه ۸ اجراء نمی شود و مجازات تعیین شده درجه ۸ با مجازات اشد درجه ۵ در خصوص بزه نگهداری یک شبه سلاح جمع و اجراء می گردد و اما در خصوص بزه شرب خمر انتسابی به متهم دادگاه با بررسی محتویات پرونده توجهها به انکار شدید متهم نظر به این که طبق تبصره ۲ ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ اقرار در صورتی اعتبار شرعی دارد که نزد قاضی در محکمه انجام گیرد بناء علیهذا در این خصوص به جهت این که دلیل اثباتی شرعی و قانونی که ارتکاب بزه شرب خمر از ناحیه متهم پرونده را اثبات نماید در پرونده ملاحظه نمی گردد و مستندا به اصل ۳۷ قانون اساسی و ماده ۴ قانون آئین دادرسی کیفری رای به برائت متهم در این خصوص صادر و اعلام می گردد رای صادره حضوری و ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر در محاکم تجدیدنظر استان تهران می باشد. رئیس شعبه ۱۰۱۸ دادگاه کیفری ۲ تهران - بهزاد کامجو» (دادنامه شماره ۹۴۰۹۹۷۲۱۸۶۸۰۱۰۲۷ مورخ ۹۴/۹/۹۴).

رای دادگاه تجدیدنظر استان تهران

«در خصوص تجدیدنظر خواهی آقای م. س.ح. با وکالت آقای ع.الف. ص.ص. نسبت به دادنامه شماره ۹۴۰۹۹۷۲۱۸۶۸۰۱۰۲۷ مورخ ۹۴/۹/۹۴ صادره از سوی شعبه ۱۰۱۸ دادگاه کیفری دو تهران که به موجب آن دادگاه بدوی مشارالیه را به جرم نگهداری اسلحه به پنج سال حبس و در خصوص نگهداری مشروبات الکلی به یکسال حبس و ۷۴ ضربه شلاق و پرداخت جزای نقدی و در خصوص نگهداری ماهواره به پرداخت پنج میلیون ریال جریمه نقدی محکوم نموده است با توجه به این که دادنامه مذکور از حیث رسیدگی، رعایت تشریفات دادرسی و تطبیق موضوع با مقررات وفق موازین قانونی صادر شده است و تجدیدنظر خواهی واصله با هیچیک از شقوق ماده ۴۳۴ قانون آئین دادرسی در امور کیفری انطباق ندارد و ایراد و اعتراض موجه و مستدلی نیز که موجبات فسخ آن را فراهم نماید، ارائه نشده است، ضمن رد تجدیدنظر خواهی واصله، وفق بند الف ماده ۴۵۵ قانون مذکور، دادنامه بدوی صادره تایید و استوار می گردد. النهایه دادگاه با توجه به این که طبق بند ب ماده ۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات میزان حبس تا حداکثر دو سال می باشد لذا این قسمت از رای اصلاح و رای بر محکومیت متهم به دو سال حبس صادر و اعلام می نماید. رای صادره حضوری و قطعی می باشد. شعبه ۳۶ دادگاه تجدیدنظر استان تهران - مستشار و مستشار عباس قمی زاده - عباسعلی حوزان» (شماره دادنامه قطعی: ۹۴۰۹۹۸۰۲۷۶۵۰۰۴۴ تاریخ دادنامه قطعی: ۱۳۹۵/۰۶/۳۱).

نکته حائز اهمیت در آرای اصداری فوق‌الذکر این است که سلاحی که «صرفاً برای تولید صدا» مورد استفاده قرار گرفته است به عنوان مصداقی از شبه‌سلاح موضوع تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات بیان شده است. هم‌چنین نکته دیگر قابل توجه این که «اقتضای سوءاستفاده و اقدام مجرمانه» برای مجازات کافی دانسته شده است چرا که طبق قانون عنصر مادی این جرم «صرف نگهداری» است و استفاده از آن شرط نشده است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش مفهوم شبه‌سلاح مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. بررسی‌ها حاکی از آن است که قانونگذار کیفری ایران در تبصره ماده ۲ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰؛ نگهداری، حمل، خرید و فروش و قاچاق «شبه‌سلاح» را جرم‌انگاری کرده است. در خصوص مصادیق قانونگذار اسلحه لیزری و آن دسته از شبه‌سلاح‌هایی که به دلیل مشابهت و کاربرد، قابلیت جایگزینی سلاح را دارند از حیث احکام، حسب مورد تابع احکام سلاح گرم دانسته است. و سلاح‌های آموزشی و بیهوش‌کننده تابع احکام سلاح شکاری معرفی کرده است. هم‌چنین قانونگذار برای شناسایی و مصداقیابی ارجاع به کارشناسان وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح را پیش‌بینی کرده تا مقام قضایی رسیدگی‌کننده پس از اخذ نظر کارشناسان وزارت دفاع اقدام به صدور رای نماید.

از حیث صلاحیت رسیدگی مرجع صالح به رسیدگی به بزه «نگهداری» شبه‌سلاح دادگاه های کیفری دو هستند و لکن رسیدگی به بزه «قاچاق» شبه‌سلاح دادگاه انقلاب می‌باشد. هم‌چنین باید توجه داشت با تصویب قانون شورای حل اختلاف مصوب ۱۴۰۲، رسیدگی به جرائم تعزیری درجه هفت و هشت در «دادگاههای صلح» انجام می‌پذیرد. بنابراین باید توجه داشت چنانچه مجازات مقرر قانونی شبه‌سلاح در زمره جرائم درجه هفت و هشت باشد، «دادگاه‌های صلح» صالح به رسیدگی به جرائم خواهند بود. در سایر بزه‌های نگهداری، خریداری و حمل شبه‌سلاح، با توجه به مجازات قانونی که در بندهای ب- پ و ت ماده ۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات در نظر گرفته شده است به ترتیب درجه شش، درجه پنج و درجه چهار می‌باشد، لذا در مرحله تحقیقات مقدماتی دادر (اعم از دادیار و بازپرس) و در مرحله صدور حکم دادگاه کیفری دو صالح به رسیدگی می‌باشد. البته اگر شبه‌سلاح نیمه‌سنگین و سنگین باشد و بیش از یک قبضه یا قطعات مؤثر از چند قبضه باشد طبق تبصره ماده ۶ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات مجازات مرتکب حسب مورد یک درجه تشدید می‌شود بنابراین مجازات این بزه «درجه سه» می‌باشد و در مرحله تحقیقات مقدماتی تنها

بازپرس صالح به رسیدگی و در مرحله صدور حکم مستندا به بند ت ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری، دادگاه کیفری یک صالح به رسیدگی می‌باشد.

هم‌چنین اگر قاضی با نظر کارشناسان وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح یا سازمان انرژی اتمی در مورد مواد رادیواکتیو تشخیص دهد اسلحه، قطعات مؤثر یا مهمات آن‌ها، با توجه به مقدار و میزان خسارات احتمالی، انبوه بوده است، وی را به حبس تعزیری از ده تا پانزده سال محکوم می‌نماید. (ماده ۷ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات) که در این صورت نیز با توجه به این که مجازات این بزه «درجه سه» می‌باشد و در مرحله تحقیقات مقدماتی تنها بازپرس صالح به رسیدگی و در مرحله صدور حکم مستندا به بند ت ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری، دادگاه کیفری یک صالح به رسیدگی می‌باشد.

در رویه قضایی نیز سلاحی که «صرفاً برای تولید صدا» مورد استفاده قرار گرفته است به عنوان مصداقی از شبه‌سلاح دانسته شده است و همین که «اقتضای سوءاستفاده و اقدام مجرمانه» داشته باشد، برای مجازات کافی دانسته شده است چرا که طبق قانون عنصر مادی این جرم «صرف نگهداری» است و استفاده از آن شرط نشده است.

عنوان بزه	مرجع قضایی صالح
«نگهداری» شبه‌سلاح	تحقیقات مقدماتی: دادیار یا بازپرس صدور حکم: دادگاه کیفری ۲
«قاچاق» شبه‌سلاح	تحقیقات مقدماتی: دادیار یا بازپرس صدور حکم: دادگاه انقلاب
اگر شبه‌سلاح نیمه‌سنگین و سنگین باشد و بیش از یک قبضه یا قطعات مؤثر از چند قبضه و «انبوه» باشد	تحقیقات مقدماتی: فقط بازپرس صدور حکم: دادگاه کیفری یک
شبه‌سلاح آموزشی، بیهوش‌کننده یا صرفاً برای تولید صدا	تحقیقات مقدماتی و صدور حکم: دادگاه صلح

منابع

- الهام، غلامحسین؛ میرخلیلی، محمود؛ پرهام فر، امیرمحمد (۱۳۹۳)؛ چالش‌های تعریف جرم قاچاق در نظام حقوقی ایران؛ فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی؛ ۱۳۹۳؛ ۱۹ (۶۸): ۴۷-۷۸.
- صانعی، پرویز (۱۳۵۶)، حقوق جزای عمومی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- علی آبادی، عبدالحسین (۱۳۴۳)، حقوق جنایی، تهران، دانشگاه تهران.
- قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
- قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰
- آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۸/۱۰/۱۳۹۲ هیات وزیران